

ב-טו **רב אשי אמר: לעולם, כלי זכוכית, לכלי חרס דמו לגמרי(1). ולא שוינהו(2) ככלי מתכת כלל.**(3)

ודקא קשיא לך "לא ליטמי מגבן" ככלי חרס שאין מיטמא אלא מתוכו – לא קשיא. דהואיל וכלי זכוכית הוא שקוף, ונראה תוכו

לחכמים טעם שלא לגזור בכלי מתכת. ר"ן.]

1. ולית ליה לרב אשי טעמא ד"הואיל וכי נשברו יש להם תקנה" דינם ככלי מתכת. ומיהו, לענין להצריכם טבילה כשהם חדשים [ולא שוינן להו ככלי חרס שאין טעונין טבילה], אית ליה לרב אשי האי טעמא. **תוספות.**

והוסיף הריטב"א לבאר בזה, דודאי דמו גם לכלי חרס וגם לכלי מתכות. אבל לענין קבלת טומאה, לא ניחא לרב אשי לומר דשוינהו ככלי מתכות. דאם כן היה לנו לטמא אף בפשוטיהם [דטעמא דעבוד רבנן היכרא, לא ניחא ליה לרב אשי]. וכדי לא לאפושי טומאות בטומאה דרבנן, הקלו בהם ושוינהו ככלי חרס.

ובהגהות הגר"א, יורה דעה סימן ק"כ ס"ק י"ט, כתב גם כן על דרך זו. דבאמת דמו לכלי חרס ולכלי מתכות. אלא שבאותו ענין אין לדמותם לשניהם. הלכך לקבלת טומאה, מדמינן להו לכלי חרס. ולטבילה, מדמינן להו לכלי מתכת, בין בכלים חדשים, ובין בכלים טמאים דמהני להו טבילה.

ולפי זה, לרב אשי אתיא מתניתין דמקואות [דמשמע מינה דמהני טבילה לכלי זכוכית] כפשוטה. ומיושב מה דאקשינן מינה לעיל, דלא תהא להן טהרה במקוה.

2. ולרב אשי, מטמאין כלי זכוכית אף מאוירן, ככלי חרס. והא דתנן "כלי חרס וכלי נתר טומאתן שוה", דמשמע דכלי זכוכית לא שוה, היינו לענין טומאת גבן. אבל באוירו שוה כלי זכוכית לכלי חרס. **תוספות.**

אבל הרמב"ם בפרק א' מכלים הלכה ה', פסק כרב אשי. ועם זה כתב "ומפני שתוכן נראה כברן, לא גזרו שיטמאו מאוירן, אלא עד שתגע

הטומאה בהן בין מתוכן ובין מגבן, ככלי מתכות.

ונתבארה שיטתו בכסף משנה, דמהייתא מתניתין דכלי נתר וכלי חרס, משמע נמי דאין כלי זכוכית מטמאין מאוירן. ואף זה בכלל מאי דמקשינן לעיל [טז א] "ולא ליטמא מגבן". כלומר, לא ליטמו מגבן אלא מאוירן, ככלי חרס. ואף על זה קאי תירוץ רב אשי "שתוכן כברן". דכיון דלא דמו לכלי חרס שאין תוכן נראה כברן, אין לדמותן לגמרי אף לענין טומאת אויר. אבל הראב"ד כתב: אין זה הטעם נראה על דרך ההלכה. אלא מפני שתוכן כברן עשו גבו כתוכו, ומטמא מגבו. ואם כן, שוב אי אפשר שיטמא מאוירו, שהרי בכך יהיה חמור יותר מכל הכלים. שהרי לא מצינו שלש הטומאות האלו [גבו ותוכו ואוירו] ביחד בשום כלי.

ועל פי סברה זו כתב החתם סופר ליישב דברי הר"ש התמוהים בסוף כלים, דכלי זכוכית יש להן טהרה במקוה. דלכאורה נסתר מסוגיין. דיש לומר דלמסקנת הגמרא דכלי זכוכית מטמאין מגבן, בהכרח דיש להן טהרה. דלא מצינו כלי שיהיה בו טומאה מגבו ולא תועיל לו טבילה.

3. רש"י. והוסיף בזה השפת אמת, שהרואה מרחוק יסבור שהטומאה נמצאת בתוכו.

אולם מדברי הרמב"ם בפרק א' מכלים משמע איפכא. שכתב, דמשום שנראה תוכו כברו אינו מטמא מאוירו. ומשמע דמהאי טעמא, חשיב אף תוכו כגבו. וכיון דתוכו טמא, טימאווהו אף מגבו. אך מאחר דדין גב יש לו, אין מטמא מאוירו. והראב"ד שהשיג על הרמב"ם בזה, נראה שפירש כרש"י. אבי עזרי פרק יא מכלים הלכה ג.

ונטמאז כל כליה. ושברתה, ונתנתה לצורה,
וריתכה, ועשה מהן כלים חדשים.

ואמרו חכמים באותה שעה: יחזרו לטומאתן
הישנה!

ובזמן שמעון בן שטח היה המעשה,
ששלומציון המלכה היתה אחותו. והוא היה
אב בית הדין בזמן ההוא.

והוינן בה: מאי טעמא גזרו חכמים על
טומאה ישנה?

ומשנינן: משום גדר מי חטאת נגעו בה.
שאם תועיל להם שבירה, אין לך אדם
שימתין ז' ימים לכלי שנטמא במת, עד שיזו
עליו ממי חטאת בשלישי ובשביעי ויטהר.
אלא ישברנו, ויתקנו מיד בשביל לטהרו.
ותשתכח תורת מי חטאת. הלכך, גזרו דלא
תהני לו שבירה, לכשיחזור ויתקנו. (6)

ושוב הוינן בה: הניחא למאן דאמר "לא לכל

מבחוזן דרך דפנותיו, כשם שנראה ברו
[חיצוניותו] — לא חשיב גבו כ"גב" אלא
כ"תוך". (4)

שנינו לעיל: שמעון בן שטח תקן כתובה
לאשה, וגזר טומאה על כלי מתכות!

והוינן בה: והא טומאת כלי מתכות —
מדאורייתא נינהו?!

כדכתיב גבי טומאת כלי מדין "אך את הזהב
ואת הכסף — אך במי נדה יתחטא", ולא
משום גזירה היא.

ומשנינן: לא נצרכה לגזירת שמעון בן שטח,
אלא לטומאה ישנה. שאם נטמאו ונשברו
וחזר ועשה מהם כלים, חזרין הם לטומאתן
הישנה. (5)

דאמר רבי יהודה אמר רב: מעשה בשל ציון
[שלומציון] המלכה, שעשתה משהתה לבנה.

אדם שנגע בו כשהוא שבור, נעשה עתה טמא
למפרע.

וכן אם הטבילו את הכלי בעודו שבור, מהני
הטבילה לטהרו, שלא תחזור עליו הטומאה
לאחר שיתקנוהו.

ורבי יהושע פליג וסבר דאינו מטמא אלא רק
אם נגע בו לאחר שתיקנוהו. וכן אין הטבילה
מועלת לו כל זמן שהוא שבור. שהרי כל זמן
שהוא שבור אין בו שום טומאה, ולא שייך בו
טבילה.

אכן לגירסה שלפנינו [וכן גרסי כל
המפרשים], פליגי בענין אחר. וכן נקט
הברטנורה בפשיטות, דלא שייך טבילה והזאה
בשבורים לכולי עלמא.

6. ודוקא בכלי מתכות גזרו. ועיין בר"ש בריש

4. ולדבריו אתי שפיר הא דאין פשוטי כלי
זכוכית טמאין, והא דאינם חוזרים לטומאה
ישנה.

אכן דברי הרמב"ם צריכים עיון בזה. דבפרק
א מכלים הלכה ה פסק כטעמא דרב אשי.
ובטעמא דאינם חוזרין לטומאה ישנה כתב שם
בפרק י"ב הלכה י', דהיינו משום דטומאתה
מדברי סופרים. דלכאורה לרב אשי אין צריך לזה
הטעם. ראש יוסף.

5. ואיתא בפרק יד מכלים משנה ז: כלי מתכות
מיטמאין ומיטהרין שבורין - דברי רבי אליעזר.
רבי יהושע אומר: אינן מטהרין אלא שלמים.
וביאר שם הגר"א באליהו רבא, דסבר רבי
אליעזר דאם נגע בהם אדם כשהם שבורין הריהו
טהור. אבל אם חזר ועשה מהן כלי, הרי אותו

טהרתו, אלא יעשה בו נקב הקטן מ"כמוציא רימון", ועדיין הוא טמא מעיקר הדין.

רבא אמר: אין הכלי עולה מטומאתו לתרומה ולקדשים על ידי טבילה, עד הערב שמש. אבל אם שברו הריהו יוצא מיד מידי טומאתו. ולכך תקנו, שאף אם שברו וחזר ותיקנו, לא יצא מידי טומאתו. גזירה שמא יראו שמשתמשים בכלי שנטמא בו ביום, ולא ידעו שנשבר ותיקנוהו⁽⁷⁾. אלא יסברו שנטהר על ידי טבילה, ויאמרו: **טבילה בת יומא עולה לה**.⁽⁸⁾ ויבואו לטהר כלי שהוא טבול יום, קודם הערב שמשו, מיד לאחר טבילתו.⁽⁹⁾

והוינן בה: **מאי בינייהו דאביי ורבא?**

ומשנינן: **איכא בינייהו, היכא דרצפינהו מרצף** [ששברו לגמרין] לכלי!

דלטעמא דאביי, דחיישינן "שמא לא יקבנו בכדי טהרתו", אף בזה איכא למיגזרו. שאם

הטומאות אמרו שתחזור טומאה ישנה, **אלא לטומאת מת בלבד אמרו** כן [והיינו רבי שמעון בן גמליאל בכלים פרק י"א. תוספות. ורש"י כתב "לא ידענא היכא"], **שפיר** איתא להאי טעמא. דמשום שזמנה של טומאת מת מרובה, וצריך להמתין עליה שבעת ימים, חיישינן דשום אדם לא ימתין, אלא ישבור את הכלי הטמא, ויתקנו.

אלא למאן דאמר [לחכמים התם] **שלכל הטומאות אמרו** שתחזור טומאה ישנה — **מאי איכא למימר?** והא ליכא בהו מי חטאת, אלא די בטבילה והערב שמש בלבד ואין צריך להמתין, ואם כן למה גזרו?!

אמר אביי: אין הכלי יוצא מידי טומאתו, אלא בשניקב בשיעור "כמוציא רמון" [שיוכל רימון לצאת דרך אותו נקב]. אבל בפחות משיעור זה לא בטל ממנו תורת כלי.

ולהכי תקנו שלא תועיל לו השבירה לאחר שיחזור ויתקנו, **גזירה שמא לא יקבנו בכדי**

פרק ב דכלים בטעמא דמילתא.

7. והא דלא גזרו דשבירה צריכה הערב שמש, ותו ליכא למיטעי בטבילה, היינו משום דבטומאת מת איכא נמי לטעמא ד"גדר מי חטאת". והוצרכו לגזור דלא תהני להשבירה. ולכן השוו הגזירה וגזרו בכל הטומאות דלא מהני שבירה כלל. **תוספות יום טוב**. והמהרש"א כתב דלא סגי בהערב שמש, משום דהוי חוכא וטלולא להצריך הערב שמש בלא טבילה.

8. כן פירש רש"י. אבל הרמב"ם בפרק יב מכלים הלכה יג כתב: ואם תאמר שהוא טהור בדין תורה, יבוא הרואה יאמר "השבירה מטהרת

והטבילה מטהרת. כשם שאם נשבר והתיכו ועשה ממנו כלי כשהיה, הריהו טהור בו ביום, כך אם הטבילו, אף על פי שהוא כשהיה, הרי הוא טהור בו ביום". ויבואו לומר שאין הכלים צריכים הערב שמש.

9. והא דאקשינן לעיל דאף בכלי זכוכית לגזור אטומאה ישנה, לא פריך אלא לאביי. אבל לטעמא דרבא, הא ליכא למיחש בהו שיטעו ויאמרו דנטהר על ידי טבילה. דהרי אין להם טהרה במקוה.

אלא דצריך עיון, דאם כן לא קשיא מידי. דהא אפשר דאביי סבירא ליה כשינויא דרב אשי. **פני יהושע**.

אכן לדרך הרמב"ם שהובא לעיל [בהערה 8],

ותנן: **המניח כלים תחת הצנור**, שהוא מרוב שקבעו בכותל, לקבל בהן מי הגשמים,

[ואין המרזב עצמו נחשב כלי לענין לפסול את המים העוברים בו משום מים שאובים, היות ורק לאחר שקבע את המרזב בכותל הוא חקק בו את בית קיבולו, ולא יתכן להחיל תורת כלי על דבר שתחילת היותו לכלי היא במחובר לבנין. ומשום כך אין המים שבתוכו נעשים שאובין⁽¹¹⁾]

אחד כלים גדולים [שמרוב גודלן אינם נחשבים כלי ולכן אינם מקבלים טומאת כלים. וכגון כלי עץ שהם יתירים על ארבעים סאה. תוספות],

ואחד כלים קטנים שאינם חשובים, **ואפילו כלי אבנים וכלי ארמה** [שלא נעשו על ידי גיבול ככלי חרס] **וכלי גללים** [כלי שיש. כן כתב רש"י כאן. ובמקומות אחרים פירש שהוא כלי העשוי מצפיעי בקר], שאינם חשובים ככלים לענין קבלת טומאה⁽¹²⁾ —

נטהר על ידי שבירה, יטהרוהו אף בשבירה מועטת שאין בה בכדי לבטל תורת כלי.

אבל לטעמא דרבא, דחיישינן שלאחר שיתקנו לא יכירו בו שנשבר, היכא דרצפינהו מרצף, ליכא למיחש להא. דהא מינכר בו שנתחדש.⁽¹⁰⁾

שנינו במתניתין: וי"ח דברים גזרו בו ביום! עד השתא נמנו י"א דבר. שני דברים דמתניתין דלעיל, ותשעה דברים המובאים במתניתין דטהרות.

והוינן בה: **ואידך**, גזירה עשירית — **מאי היא?**

ומשנינן: גזירה שגזרו בענין מי מקוה היא. דקיימא לן: מים שאובין פסולים למקוה. ואינם נחשבים שאובים, אלא כשנפלו לתוך הכלי מדעת האדם. אבל אם נפלו מאליהם, ולא גלי דעתיה שרוצה בהם, לא חשיבי כמים שאובים.

אף לרבא מקשינן לעיל שפיר.

ולבסוף קבעו. וכגון שהוא מפולש ופתוח משני צידיו, ולא חטט באמצעו בית קיבול בשביל לקבל בו צרורות. דכל כלי שאינו עשוי לקיבול, אינו פוסל את המים. ועי' בחברותא למקואות.

12. ומכל מקום חלוקים הם כלים אלו. דכיון שאין בהם תורת כלים לקבלת טומאה, אינם פוסלים בשאובין אלא מדרבנן. אבל כלי המקבל טומאה פוסל בשאובין מדאורייתא. ר"ש פרק ב דמקואות משנה ג. ועי' בחברותא על הר"ש שם. ויעויין בנודע ביהודה תניינא, יורה דעה סימן קמ, שכתב דאין כונת הר"ש אלא לכלי גללים וכלי אבנים, שאין בהם תורת קבלת טומאה כלל. אבל כלים הגדולים ממ' סאה פוסלין מדאורייתא, דהא איתנייהו בטומאת

10. כן פירש רש"י בפירוש הב'. ולדברי הרמב"ם שהובאו לעיל [בהערה 8], אי אפשר לפרש כן. שהרי לא גזרו משום שיטעו ויסברו שהטבילוהו. אלא יבואו להשוות דין טבילה לדין שבירה.

ובהכרח דהרמב"ם יפרש כפירוש הא' ברש"י. דברצפינהו מרצף ליכא למיחש לדאביי. ודוקא בנקבו חיישינן להכי. ולרבא אף בהכי איכא למיחש דיבואו להשוותו לטבילה. משנה למלך שם.

11. כן כתב רש"י. אבל הרמב"ן ושאר הראשונים כתבו דאיכא לאוקמי אף בחקקו

בית הלל, ולא הוכרעה הלכה כמותן.

אמר רב משרשיא לפרש פלוגתייהו: **דבי רב אמרי: הכל** [בית שמאי ובית הלל] **מודים, שבשניהם** לכלים תחת הצינור **בשעת קישור העבים**, כשעומדים הגשמים לברא אלא שלפי שעה הם מתעכבים, ובינתיים יצא למלאכתו ושכחן, שהמים שבכלים **טמאים** כמים שאובין! שהרי בשעה שהניחם נתכוון שיקלטו את המים. ולא בטלה מחשבתו הראשונה על ידי שכחתו. ושפיר מיקרי שנפלו לדעתו.

ואם הניח את הכלים **בשעת פיזור עבים**, ובשעת נפילת המים כבר שכח מהם⁽¹⁴⁾, **דברי הכל** המים **טהורים**. שהרי הניחם בשעה שאין הגשמים עומדים לירד. וליכא גילוי דעת דלשם כך הניחם.

לא נחלקו, אלא כשהניחם בשעת קישור עבים. דההיא שעתא היתה מחשבתו לשם קבלת הגשמים בכלים. ואחר כך **נתפזרו** העבים. ושוב חזרו העבים ונתקשרו. ואז כבר שכח מהכלים.

מר [בית הלל] **סבר: אף שמעיקרא היתה** מחשבתו על הגשמים, אבל מאחר שנתפזרו

מי הגשמים שנפלו לתוך כל הכלים האלו נעשים מים שאובים, **ופוסלין את המקוה**.

אחד המניח את הכלים בכוונה תחלה שיפלו לתוכם המים, ובשעת נפילת המים לתוכן דעתו לכך, **ואחד המניח אותם ואחר כך שוכח** שהניחם שם, ובשעת נפילת המים אין דעתו עליהם — הרי הם מים שאובין, **דברי בית שמאי**.

ובית הלל מטהרין את המים, בשוכח⁽¹³⁾. שכיון דאין דעתו עליהם בשעת נפילה, לא חשיבי שאובין, והרי הם כשרים למקוה. ולקמן מפרש פלוגתייהו.

אמר רבי מאיר: נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל ונפסקה הלכה כבית שמאי.

ומודים בית שמאי לבית הלל, במניח את הכלים בחצר בשביל שיפלו הגשמים מיד לתוכם, ולא תחת הצינור, ואחר כך **שוכח** אותם **בחצר, שהוא** [הגשם שנפל בהם] **טהור למקוה**. ויבואר לקמן.

אמר רבי יוסי: לא כן הוא. אלא **עדיין מחלוקת במקומה עומדת**, בשוכח תחת הצינור. שלא נמנו ורבו בזה בית שמאי על

מדרס.

מסיח דעתו מהמים, אף בפיזור עבים הריהו מסיח דעתו מהם.

וכן **הרא"ש** במקואות והטור סימן ר"א לא כתבו "ושכחן", אלא "נתפזרו העבים" בלבד. ויעויין במשנה אחרונה שכתב, דאף לרש"י לאו דוקא הוא.

14. ודוקא אם הפך את הכלי במקומו או שברו, ועל ידי כך נפלו המים למקוה, מטהרין. אבל אם הגביה את הכלי והערה את מימיו למקוה,

13. כן כתב רש"י. אבל הכסף משנה בפרק ד' ממקואות הלכה ד' כתב בדעת הרמב"ם ד"שוכח" לאו דוקא. אלא אף אם עדיין זוכר שהניחם, אם הניחם בשעת פיזור עבים הריהם טהורים. וכן בהניחם בשעת קישור ונתפזרו וחזרו ונתקשרו, הריהם טהורים אף אי לא שכח לפי שנתבטלה מחשבתו הראשונה. אלא שלכל נתפזרו העבים קרי "שוכח". שכשם שבשוכח

העבים, כאשר ודאי בטלה מחשבתו הראשונה מעיקר הדין, גזרו דחשיבי כשאובין, כדברי בית שמאי [שפת אמת].⁽¹⁵⁾

ותו הוינן בה: ולרבי יוסי, דאמר, לא נמנו בית שמאי ורבו, ומחלוקת עדיין במקומה עומדת, הרי הלכה כבית הלל, כמו בכל מקום. ולא גזרו לפסול את המים אף בנתפזרו העבים. ואם כן, בצרי להו מי"ח דבר, ולא הוו אלא י"ז גזירות.

ומשנינן: אמר רב נחמן בר יצחק: אף הא דתנן "בנות כותים נדות מעריסתן [מיום הולדתן]" — בו ביום גזרו!

דקיימא לן: כתיב בפרשת טומאת נדה — "אשה". אין לי אלא אשה שהיא גדולה. תינוקת בת יום אחד, מנין שטמאה בנדה? תלמוד לומר "ואשה". ומרבינן לה מוי"ו תירא. והכותים אינם דורשים מדרש זה. ואינם נזהרים בטומאת נדה בקטנות. הלכך

העבים, בטלה מחשבתו הראשונה, משום דאסח דעתיה, וסבר שלא ירדו גשמים עוד.

ומר [בית שמאי] סבר: אף לאחר שנתפזרו העבים לא בטלה מחשבתו הראשונה! וחשיב כאילו עדיין קיים גילוי דעתו דמעיקרא, שרוצה שיפלו הגשמים לתוכן.

ונבהכי מבואר נמי הא דקתני "ומודים בית שמאי בשוכח בחצר". שדוקא במניח תחת הצינור, דאיכא גילוי דעת ברור שרוצה בנפילת הגשמים, לא בטלה מחשבתו על ידי פיזור העבים. אבל במניחם בחצר, דאף בשעת ההנחה לא מוכחא מחשבתו הראשונה כל כך, דרוצה בנפילת הגשמים לתוכן, הלכך בטלה מחשבתו הראשונה על ידי פיזור העבים. וכיון דבשעה שנתקשרו העבים שוב כבר שכוח הוא, לא מיקרי דנפלו הגשמים לדעתו].

וזה הוא אחד מי"ח דבר. שאף שלאחר פיזור

הלל בשוכח בחצר. ודברי רב משרשיא לא קאי אפלוגתת בית שמאי ובית הלל במניח תחת הצינור, אלא על מחלוקת רבי יוסי ותנא קמא במניח בחצר. ובהא קאמר, דלא פליגי אלא במניח בחצר בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו. דלרבי מאיר, בטלה מחשבתו ראשונה לכולי עלמא. ולרבי יוסי, לא בטלה מחשבתו הראשונה לבית שמאי.

וגזירת י"ח דבר היתה בכלים תחת הצינור. דגזרו בהם בשוכח אטו מניח. ולא שייכא לדברי רבי משרשיא כלל. כסף משנה שם, ובית יוסף סימן ר"א.

ויעויין עוד שם, במה שיישב משם רבי אברהם בן הרמב"ם, למה פסק הרמב"ם כרבי מאיר ולא כרבי יוסי, אף דבכל מקום קיימא לן ד"רבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי".

נעשים המים שאובין, מאחר שיש בהם תפיסת ידי אדם. [ולשון הר"ש שם פרק ב' כיון שעירה לבור אחשובי אחשביניהו". רמב"ם פירוש המשניות למקואות שם, על פי דברי המשנה שם בפרק ב' משנה ז.]

15. והרמב"ם בפרק ד' ממקואות הלכה ד פסק, דתחת הצינור בין במניח בין בשוכח, הרי המים שאובין בכל עת. דגזרינן שוכח אטו מניח. אבל המניח בחצר בשעת קישור עבים, ונתפזרו וחזרו ונתקשרו, הרי אלו כשרים.

והעולה מתוך דבריו אלו ומדבריו בפירוש המשניות, שהוא מפרש דרבי יוסי בתרתי פליג. גם בהא דעדיין מחלוקת עומדת, ולא כדברי רבי מאיר שנמנו ורבו. וגם אתא רבי יוסי למיפלג אהא דקאמר תנא קמא, דמודים בית שמאי לבית

גזרו רבנן בסתם בנותיהן⁽¹⁶⁾, שיהיו טמאות כנדה.⁽¹⁷⁾

ולרבי יוסי, דלא גזר ב"שוכח בחצר", נמנית גזירה זו על י"ח דבר, במקום הגזירה ההיא.

והדרינן לפרש מנין הי"ח דבר: **ואידך גזירה מאי היא?**

הא דתנן:

חידוש מיוחד נאמר בטומאת מת – שהמת מטמא אנשים וכלים ב"טומאת אהל", ללא מגע וללא משא.

טומאה שכזאת תיתכן בשלשה אופנים שונים:

א. אנשים וכלים הנמצאים תחת אהל שמאהיל על המת ועליהם כאחת.

ב. אדם או כלי ש"מאהילים" בעצמם על המת.

ג. מת ש"מאהיל" על אדם או כלי.

ה"אהל" שבמקרה הראשון אינו דוקא אהל שעל גבי הקרקע אלא אפילו כלים המטלטלין יכולים לשמש כ"אוהל המת", כאשר הם מאהילים מלמעלה על מת ועל אנשים וכלים אחרים כאחד.

כך, שאם ראשו האחד של כלי מסוים "מאהיל" על המת וראשו השני "מאהיל" על הכלים, הרי הוא מביא את טומאת המת אל הכלים.

כמו כן נאמרה הלכה למשה מסיני שרק "אהל" שיש בו טפח על טפח, [הנקרא "פותח טפח"], מביא את הטומאה מן המת אל האנשים והכלים הנמצאים תחתיו.

הלכה זאת של "פותח טפח" נאמרה רק במקרה הראשון. במקרים האחרים, כגון כלי המאהיל על מת, ביחס לטומאת הכלי המאהיל עצמו, אין לו שיעור, והוא נטמא מן התורה אפילו כאשר הוא כלי דק

לכך פירשו דדוקא מתניתין דנדה מוקמינן כרבי מאיר. משום דמשמע התם דטעמא דגזירה הוא, משום חשש ראייה בקטנותן. אבל לחכמים דלא חיישי למיעוטא, ולרבי יוסי דסבר "גרי אריות הם", גזרו טומאה בבנותיהן בכדי שלא יבואו להטמע בהן.

17. ואף דהך טעמא כרבי מאיר איתא דחייש למיעוטא [עייין בהערה 16], מכל מקום אינה אלא משום גזירה. אבל מדאורייתא לא חיישינן להך מיעוטא. משום דמסתמא לא ראו ברגע הוולדן. ואם כן, בשעת לידתן הן בחזקת טהרה. וסמוך רובא דקטנות שאין רואות, לחזקת טהרה, ואיתרע ליה מיעוטא. **תוספות.**

16. רש"י. וכן מפורש בנדה לב א. והקשו תוספות, דהתם מבואר דדוקא לרבי מאיר דחייש למיעוטא, חיישינן שמא ראו דם בקטנותן. אבל לחכמים דאזלינן בתר רובא, ליכא למיחש להא. דהא רוב קטנות אינן רואות. ואי מי"ח דבר הוא, כדאמרינן הכא, ודאי דלכולי עלמא אתיא. דהא אין מי שחולק על י"ח דבר.

ועוד קשה, הא הך טעמא לא שייכא אלא למאן דאמר "כותים גרי אמת הם". אבל רבי יוסי אית ליה ד"גרי אריות הם", ואינן מכלל ישראל. ולדידיה, לא שייכא בהו טומאת נדה כלל. דהרי עובדי כוכבים אינם מיטמאים בזיבה ובנדות. והרי בשיטת רבי יוסי קאמרינן הכא להך גזירה.

שאלה שנשאלה בבית המדרש, ושמע שטימאו חכמים. **וטעה**, ולא הבין משום מה טימאו.

וכך היה המעשה:

נשאלו חכמים על **האיכר** שהיה **עובר** לצד הקבר, **ומרדעו** [מקל שמכים בו את השוורים] **על כתפו**. **ואיחל צידו האחת** של המרדע **על הקבר**.

וטימאו חכמים אותו, את האכר עצמו.

והשומע סבר שטימאוהו לפי שהמרדע שהאחיל על הקבר חשוב כ"אוהל" המת. וכיון שהאחיל הן על המת והן על האדם הנושא את המרדע, טמא האיכר שעומד תחתיו של המרדע משום אוהל המת. ונעשה האיכר לאב הטומאה, ונטמא שבעת ימים.

אבל באמת לא משום כן טימאוהו.

אלא רק המרדע עצמו טמא **משום** טומאת **כלים המאהילים בעצמם על המת**.

דלא בעינן שיהיה באוהל בעצמו טפח על טפח, אלא כדי לטמא כלים אחרים הנמצאים תחתיו יחד עם המת. אבל הכלי המאהיל עצמו — נעשה אב הטומאה, אפילו אם יש בו רק רוחב כל שהו.

ומאחר שנטמא המרדע כשהאחיל על המת בעצמו, טימא את האיכר במגע, ועשאו ראשון לטומאה. ולא נטמא האיכר טומאת שבעה כאב הטומאה. אלא נטמא טומאת

ביותר. ובאו חכמים וגזרו, **שכל המטלטלין המאהילים על המת ועל הכלים, גם כאלו שאין בהם טפח על טפח — יהיו נעשים [מדרבנן] ל"אוהל המת"**, ויהיו **מביאין את הטומאה** אל הכלים שתחתם.

זאת, במידה ויהיה במטלטלין המאהילים שיעור של היקף **"עובי המרדע"**.

ה"מרדע" הוא המקל שמכים בו את השוורים, ויש בהיקף עוביו טפח, כך שקוטר [רוחב] עוביו הוא שליש טפח בלבד!

ולמרות שמן התורה שליש טפח אין בו דין אהל, חששו חכמים כשהקף עוביו טפח, שמא יטעו אנשים ויחשבו שדי בהיקף העובי טפח להחשיב את המטלטלין כדין "פותח טפח". ולכן, אם לא נטמאנו בטומאת שבעה כדין טומאת אהל, יבואו לטעות ולומר כי הנטמא בטומאת אהל דיו שטימא יום אחד. הילכך, גזרו על כל המטלטלין שיש בהקף עוביין טפח שטימאו את הכלים שהם מאהילים עליהם ועל המת — בטומאת שבעה.

אמר רבי **טרפון**: **אקפה** [אקבור, לשון קיצור וחיתוך] **את בני — שזו הלכה מקופחת** [מחוסרת ומחותכת], שאינה נכונה.

והיינו, קילל את עצמו מתוך צער על כך שהתורה משתכחת, כפי שמשתקף מהשמעת הלכה שכזאת.⁽¹⁾

ומקור הטעות הוא במעשה **ששמע השומע**

1. רש"י. ותוספות פירשו, דלשון שבועה הוא. שאמר, אם אין הלכה זו מקופחת, אקפה את בני. ולפירוש רש"י צריך עיון, הא אסור לאדם

לקלל אפילו את עצמו, וכדמרבין בשבועות לו א מ"אך השמר לך". ואף דבלא הזכרת שם אינו לוקה, איסורא מיהא איכא. שפת אמת.